

Nr 5

Utlåtande i anledning av motioner om utbyte av beteckningen »övervakare» mot »kontaktman».

I de likalydande motionerna I: 749 av herrar *Georg Pettersson* och *Lars Larsson* och II: 852 av herr *Adamsson m. fl.* hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att titeln övervakare inom kriminalvården, nykterhetsvården, barnavården, socialvården och den psykiatriska sjukvården ersättes med ordet kontaktman.

Vissa bestämmelser m. m.

Enligt *brottsbalken* skall den som dömts till skyddstillsyn stå under övervakning under prövotiden. Den som dömts till ungdomsfängelse eller ådömts internering skall, då vården försiggår utom anstalt, stå under övervakning. Vid villkorlig frigivning av den som undergår fängelse på viss tid skall den frigivne under prövotiden stå under övervakning. Övervakningen handhas av övervakningsnämnd, som också i flertalet fall förordnar övervakare. Den dömde eller frigivne skall hålla övervakaren underrättad om sin bostad och arbetsanställning, på kallelse inställa sig hos honom och i övrigt enligt hans anvisningar upprätthålla förbindelse med honom. Övervakaren må meddela anvisningar i fråga om verkställande av särskild föreskrift, som meddelas den dömde eller frigivne, ävensom medge tillfällig lättnad och vidta omedelbart erforderlig jämkning. Om till övervakare förordnas annan än skyddskonsulent hos övervakningsnämnden, skall övervakningen stå under överinseende av sådan konsulent. I sitt arbete biträds skyddskonsulenterna av skyddsassistenterna. Till övervakare kan förordnas förutom skyddskonsulent eller skyddsassistent tjänsteman hos skyddsförening, barnavårdsnämnd eller nykterhetsnämnd eller också person som i detta sammanhang kan betecknas som lekman.

Det kan tilläggas att man, innan *brottsbalken* trädde i kraft, inom kriminalvården skilde mellan övervakare och tillsynsmän. Den som var villkorligt dömd och stod under övervakning hade en övervakare, medan den, som frigivits villkorligt eller utskrivits på prov och stod under tillsyn, hade en tillsynsman. Strafflagberedningen föreslog att övervakningen skulle utövas av skyddskonsulenten eller vissa andra tjänstemän och att vid sidan av övervakaren skulle utses en privatperson, benämnd tillitsman, för att bi-

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 1 avd. Nr 5

träda vid övervakningen. Åtskilliga remissorgan riktade emellertid anmärkningar mot beredningens förslag, och i propositionen med förslag till brottsbalk upptogs systemet med en i varje särskilt fall förordnad övervakare.

Närmare bestämmelser om övervakningen ges i kungl. kungörelsen den 6 november 1964 med vissa bestämmelser om vård i frihet av dem som dömts till påföljd för brott.

I *lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet* ges bestämmelser om övervakning för de fall då rätten förordnar om villkorligt anstånd med verkställande av dom å intagning i arbetsanstalt eller den intagne utskrivs villkorligt från sådan anstalt. I fråga om övervakare hänvisas i huvudsak till brottsbalken. Nyssnämnda kungörelse äger också tillämpning i hithörande fall.

Enligt *barnavårdslagen* skall barnavårdsnämnden, då den förordnar om övervakning, till övervakare utse lämplig person. Övervakaren har att fortlöpande följa den underåriges utveckling och uppmärksamma hans levnadsförhållanden samt att söka befordra vad som kan vara till gagn för honom.

Närmare bestämmelser om övervakningen meddelas i kungl. kungörelsen den 28 oktober 1960 om övervakning enligt barnavårdslagen.

Den som är hemfallen åt alkoholmissbruk må enligt *lagen om nykterhetsvård* under vissa särskilt angivna förutsättningar av nykterhetsnämnden ställas under övervakning. Därvid skall till övervakare utses lämplig person. Övervakaren har att öva tillsyn över den som är ställd under övervakning och söka befordra vad som kan lända till hans hjälp. Övervakning skall vidare anordnas i samband med beslut om tvångsintagning i allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare då villkorligt anstånd med intagningen meddelas och som regel även vid permission eller utskrivning från sådan anstalt. Här må också nämnas att bland de hjälpåtgärder av i princip frivillig karaktär som *lagen* anvisar upptas att nämnden söker förmå missbrukaren att under en viss tid fortlöpande upprätthålla förbindelse med nämnden eller av nämnden utsedd person. Sådan person benämns i kungl. kungörelsen den 25 augusti 1965 med vissa tillämpningsföreskrifter till *lagen* förbindelseman.

Enligt *lagen om beredande av slutna psykiatrisk vård i vissa fall* kan patient, som utskrivs på försök från sjukhus där vård bereds, ställas under tillsyn av lämplig person. Sådan person benämns i lagens förarbeten tillsynsman.

I *lagen angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda* ges föreskrifter om utskrivning på försök av elev i särskola och av den som, oavsett samtycke, inskrivits i vårdhem eller specialsjukhus. Vid sådan utskrivning kan eleven eller patienten ställas under tillsyn av lämplig person. Denne torde vanligen benämnas tillsynsman.

Motionerna

I motionerna framhålls att inom såväl kriminalvården som nykterhets-, barna- och socialvården samt den psykiatriska sjukvården olika organ har möjlighet att föreskriva att dess klientel under viss tid skall stå under övervakning eller vara underkastad tillsyn av för ändamålet utsedd person. Motionärerna anför efter en redogörelse för bestämmelser om övervakning i brottsbalken, lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet, barnavårdslagen, lagen om nykterhetsvård och lagen om sluten psykiatrisk vård att i samtliga fall den person, som skall utöva tillsyn, benämns övervakare. Titeln har, framhåller motionärerna vidare, diskuterats mycket, inte minst inom de lokala övervakarföreningarna. Ordet övervakare anses i alltför hög grad inge föreställningen om utövande av förmynderskap och inte ge en rätt bild av det arbete den utsedde personen utför och den ställning han intar gentemot den som är underkastad tillsyn.

Motionärerna nämner avslutningsvis att övervakarnas riksförbund i sitt remissutlåtande över en utredning om de enskilda övervakarna inom kriminalvården icke kommit med något annat förslag än vad som framförts i betänkandet men ansett att ordet »kontaktman» ger en bättre bild av övervakarnas arbete och är det bästa av tre förslag som nämnts i utredningen. Denna uppfattning har enligt motionärerna inte bara fått en allt större anslutning bland dem som är verksamma på övervakningsområdet utan omfattas också av en växande allmänhet.

Betänkande rörande de enskilda övervakarna inom kriminalvården

År 1966 tillkallades tre sakkunniga att utreda frågan om de enskilda övervakarna inom kriminalvården. De sakkunniga redovisade resultatet av sitt utredningsarbete i en promemoria den 15 augusti 1967 (stencil Ju 1967: 8). I promemorian berördes också benämningen av dem som åtar sig övervakningsuppdrag. De sakkunniga anförde:

Benämningen övervakare har kritiserats i skilda sammanhang. Det har bl. a. hävdats att ordet inte adekvat anger en övervakares uppgifter och dessutom har en obehaglig klang. Bland de förslag till andra benämningar som framförts kan nämnas kontaktman, tillitsman och förtroendeman. Utredningen har i samband med enkäten bland övervakarna fått motta en del önskemål om en ändrad benämning. Utredningen anser sig inte kunna förorda något speciellt alternativ men föreslår att frågan, huruvida det finns någon majoritet för en annan benämning än övervakare, undersöks av exempelvis kriminalvårdsstyrelsen.

Promemorian lades efter remissbehandling till grund för vissa anslagsuppräknningar under andra huvudtiteln i statsverkspropositionen år 1968. I propositionen redovisades också andra överväganden med anledning av

förslag av de sakkunniga. Spörsmålet om en annan benämning av övervakarna berördes dock inte. Ej heller eljest har promemorians förslag om särskild undersökning av denna fråga föranlett någon åtgärd.

Tidigare riksdagsbehandling

Benämningen på de enskilda övervakarna inom kriminalvården togs upp i motioner till 1968 års riksdag. I motionerna (I: 107 och II: 221) anfördes att en mera positiv effekt av övervakningen sannolikt kunde erhållas om namnet ändrades till kontaktman eller något liknande samt hemställdes, jämte annat, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om överväganden angående en förändring av titeln övervakare i enlighet härmed.

Statsutskottet biträdde i utlåtande över motionerna (1968: 2 s. 15) »den positiva grunden för motionsförslaget» men fann inte skäl förorda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen följde utskottet.

Pågående utredning

Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande i december 1967 har sakkunniga tillkallats för en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen. Enligt direktiven skall de sakkunniga, socialutredningen, förutsättningslöst undersöka möjligheterna att sammanföra de tre sociala vårdlagarna d. v. s. nykterhetsvårdslagen, socialhjälpslagen och barnvårdslagen. Förutom en lagteknisk samordning skall utredningsarbetet bl. a. omfatta frågor rörande vårdens innehåll och anordningar för att tillgodose vård och hjälpbehov. Härefter innefattas också en granskning av vård- och behandlingsmetoder. Det står utredningen fritt att ta upp sådana spörsmål som aktualiseras under arbetets gång och som faller inom ramen för en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen.

Utskottet

I förevarande motioner hemställs att den inom kriminalvården, nykterhetsvården, barnvården, socialvården och vården av psykiskt sjuka och utvecklingsstörda förekommande benämningen övervakare ändras till kontaktman. Till stöd för yrkandet framhåller motionärerna att ordet övervakare i alltför hög grad leder tanken till utövande av förmynderskap och ger en felaktig bild av den utsedde personens arbete och ställning gentemot den som är underkastad tillsyn.

Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen har sakkunniga tillkallats för en allmän översyn av den sociala vårdlagstiftningen. Förutom en lagteknisk samordning av de tre sociala vårdlagarna — nykterhetsvårdslagen,

barnavårdslagen och socialhjälpslagen — skall utredningsarbetet bl. a. omfatta frågor om vårdens innehåll och anordningar för att tillgodose vård- och hjälpbehov. Enligt vad utskottet erfarit torde de sakkunniga, socialutredningen, även komma att, inom ramen för sitt uppdrag, ta upp det genom förevarande motioner aktualiserade spörsmålet om benämningen på dem som erhåller övervaknings- eller tillsynsuppdrag. I övrigt torde ifrågavarande terminologiska spörsmål få övervägas allteftersom berörd lagstiftning ses över. Det må emellertid framhållas, att en positiv inställning till motionsförslaget också måste föranleda ett övervägande, huruvida det i lagstiftningen i dessa sammanhang nu använda begreppet övervakning ändock kan bibehållas eller om det bör ersättas med något annat.

Med hänsyn till det anförda finner utskottet, även om syftet med motionerna är förtjänt av beaktande, icke anledning förorda något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionerna.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande motioner, I: 749 och II: 852, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 18 februari 1969

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), Hjorth (s), Schött (m), fru Lindström (s)*, herrar Nils Persson (fp)*, Larfors (s) och Ferdinand Nilsson (cp);

från andra kammaren: fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Dockered (cp), Wiklund i Stockholm (fp), Jönsson i Malmö (s), Oskarson (m), fru Bergander (s) och fru Jonäng (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.